

Отримано: 15 травня 2025 року

Прорецензовано: 26 травня 2025 року

Прийнято до друку: 30 травня 2025 року

email: moklytsja@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7984-4377>

Researcher ID: FNK-3822-2022

DOI: [http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-26\(94\)-107-111](http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-26(94)-107-111)

Моклиця М. В. Міф про Шевченка як архетип національної ідеї: публіцистика Олени Пчілки й Уласа Самчука. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2025. Вип. 26(94). С. 107–111.

УДК: 821.161

Моклиця Марія Василівна,
доктор філологічних наук, професор,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

МІФ ПРО ШЕВЧЕНКА ЯК АРХЕТИП НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ: ПУБЛІЦИСТИКА ОЛЕНИ ПЧІЛКИ Й УЛАСА САМЧУКА

У статті йдеться про подібну за формою літературну діяльність Олени Пчілки й Уласа Самчука, присвячену особистості Шевченка. Різноманітні тексти, переважно публіцистичного характеру, використовувались письменниками в їхній активній громадській діяльності націоналістичного спрямування. Олена Пчілка вважала Шевченка націоналістом за світоглядом і обґрунтовувала це у численних промовах, доповідях, есеях, як редакторка часопису «Рідний Край» докладала зусиль до популяризації імені Шевченка. Міфізація Шевченка розпочалась ще за його життя. Образ казкового захисника гноблених, створений народом, був підданий деміфізації українською інтелігенцією кінця XIX – початку XX століття. Натомість розпочався процес творення нового романтичного міфу про Поета, вустами якого промовляє до світу українська нація. У середовищі української діаспори цей образ далі утверджувався як архетип національного генія, носія національної ідеї. Дуже активно використовував ім'я Шевченка Улас Самчук. У статті йдеться про полеміку між прихильниками різних угруповань щодо апологетики Шевченка. Пропонується теза, що міфізація Шевченка у літературній і громадській діяльності Олени Пчілки та Уласа Самчука зрештою виявилась необхідною для об'єднання українців, для розбудови української ідентичності. Попри всі політичні розбіжності, Шевченко саме в іпостасі архетипного Поета був дороговказом у формуванні українців як потужної самосвідомої нації. Численні збіги у ставленні до Шевченка між Оленою Пчілкою та Уласом Самчуком дають підстави для теоретичного узагальнення процесу міфізації й деміфізації історичних осіб.

Ключові слова: міф, міфізація, демізація, романтизм, Герой, Поет.

Maria Moklytsia,
Doctor of Philology, Professor,
Lesya Ukrainka Volyn National University

THE MYTH OF SHEVCHENKO AS AN ARCHETYPE OF THE NATIONAL IDEA: THE JOURNALISTIC WRITINGS OF OLENA PCHILKA AND ULAS SAMCHUK

The article explores the similarly structured literary activities of Olena Pchilka and Ulas Samchuk, both dedicated to the figure of Taras Shevchenko. Their diverse texts—primarily journalistic in nature—served as instruments in their active nationalist civic engagement. Olena Pchilka regarded Shevchenko as a nationalist by worldview and substantiated this in numerous speeches, lectures, and essays. As editor of the journal *Ridnyi Krai* («Native Land»), she worked to popularize Shevchenko's name. The mythologization of Shevchenko began during his lifetime: the folk image of a magical defender of the oppressed was later subjected to demythologization by the Ukrainian intelligentsia of the late 19th and early 20th centuries. In its place emerged a new romantic myth of the Poet, through whom the Ukrainian nation speaks to the world. Among the Ukrainian diaspora, this image further solidified as the archetype of the national genius and the bearer of the national idea. Ulas Samchuk actively employed Shevchenko's name in his public discourse. The article examines the polemics among various ideological groups concerning the apotheosis of Shevchenko. It argues that the mythologization of Shevchenko in the literary and public work of Olena Pchilka and Ulas Samchuk ultimately proved essential for uniting Ukrainians and constructing Ukrainian identity. Despite political differences, Shevchenko—as the archetypal Poet—served as a guiding figure in shaping Ukrainians as a powerful and self-aware nation. Numerous parallels in the perspectives of Pchilka and Samchuk on Shevchenko provide a basis for a theoretical generalization of the processes of mythologization and demythologization of historical figures.

Keywords: myth, mythologization, demythologization, romanticism, Hero, Poet.

Вступ. Поєднання імен Олени Пчілки й Уласа Самчука в розмові про Шевченка є збігом на мого науковому шляху, який стався внаслідок того, що на різних етапах довелося побачити Шевченка очима багатьох українських письменників XX століття. Але завдяки цьому збігові вдалося вийти на розуміння важливого явища. Відтоді, як з'явився в Україні переклад книги Г. Грабовича «Шевченко як міфотворець», підсилений полемічним щодо неї дослідженням «Шевченків міф України» О. Забужко, поєднання лексем «міф» і «Шевченко» позначило насичену гострими дискусіями межу переходу від радянського періоду до постмодерного в історії української культури.

Постколоніальні студії – це, головним чином, численні спроби деміфізації імен і явищ. Болісний період усвідомлення того, що наші уявлення про минуле і його конкретні прояви – це переважно ідеологічний продукт, міфи, які вкладалися в голови замість реальних історичних знань. Звідтоді і до сьогоднішнього дня поняття «міф» в масовій свідомості отримало негативний маркер, поруч з такими поняттями як ідеологія, стереотип, маніпуляція, симулякр, або й фейк. Окремо, в академічній науці, існує позитивний маркер біля слова «міф», який посилюється в словосполученні «міфологія», «міфосвіт». Масова свідомість поглинає ідеологічні міфи як найбільш переконливу правду, а слово «міф» натомість урівнює зі словом «брехня». Амбівалентність поняття «міф» зобов'язує дослідників до термінологічної визначеності. Поняття «міф», «міфологема», «архетип» у багатьох контекстах набувають синонімії. Одним із найбільш досліджених у гуманітаристиці XX століття став мономіф Дж. Кемпбелла, архетип героя з тисячею облич, головного героя культури, могутнього захисника

моральних цінностей. Саме такий мономіф вибудувала за два століття українська культура на основі життя і творчості Тараса Шевченка.

Тривалий час у культурі слово «міф» вживалось у нерозривній єдності з давніми міфологіями і було синонімом первісних вірувань, які всотали в себе наївні знання про світоустрій стародавніх народів. В епоху Романтизму під наукову рефлексію потрапило саме поняття «міф» і відтоді не зникало з наукових досліджень вчених чи не всіх гуманітарних наук. Проривом у розумінні міфу як структурної одиниці культури були відкриття в царині психології, які показали, що міф можна зробити інструментом дослідження індивідуального несвідомого і його зв'язку з колективним психічним. Це, у свою чергу, активізувало поняття «архетип», яке, зберігаючи семантику давньогрецького поняття першообраз, актуалізувало значення сталості певних культурних одиниць.

Томаса Карлайля (1795–1881), шотландського романтика, автора книги «Герої, культ героїв та героїчне в історії», можна вважати теоретиком міфізації національних поетів. Незважаючи на наївність багатьох його міркувань (романтичний світогляд з висоти часу часто здається наївним), концепція Карлайля варта уваги і сьогодні. Суть її в тому, щоб потіснити відверто вигаданих героїв античної міфології, переважно воїнів, наділених надзвичайною силою, персонажами реальної історії, а також ввести в пантеон героїв Поета. Ось неймовірно актуальна цитата: «То правда, це велике щастя для нації, коли вона отримує виразний голос; коли народжується людина, яка мелодійно висловлює те, що має на увазі серце нації! Італія, наприклад, бідна Італія лежить пошматована, поділена на шматки, не фігуруючи в жодному протоколі чи договорі як єдність; але шляхетна Італія насправді є єдиним цілим: Італія породила свого Данте; Італія вміє говорити! Государ російський, він сильний такою кількістю багнетів, козаків і гармат; він робить великий подвиг, утримуючи такий клаптик землі політично разом; але говорити він ще не вміє. Щось велике в ньому є, але це німа велич. Він не має геніального голосу, щоб його почули всі люди і часи. Він повинен навчитися говорити. Поки що він велике німе чудовисько. Його гармати і козаки заіржавіють, а голос Данте все ще буде чутний. Нація, яка має Данте, зв'язана так, як не може бути зв'язана ніяка німа Росія. На цьому мусимо закінчити те, що ми мали сказати про Героя-Поета» (Карлайль: 2024, 127). Ніби підслухавши Карлайля, «німе чудовисько» обіруч взялося за творення національних «геніїв», якими згодом успішно маніпулювало в боротьбі з митцями поневолених народів імперії. Олена Пчілка з цього приводу висувала непомилний критерій розрізнення (Пушкін / Шевченко...), додавши до естетичного критерію морально-етичний, базовий для ролі національного поета. Втім, саме аморальні персонажі, вибілені ідеологією, мабуть, і повинні представляти націю-чудовисько. Міфи, творені державною ідеологією, мають страшну силу поневолення індивіда, плекання рабської психології. Міфи, які виростають із найглибших джерел національної культури, вносять у ментальність речовину єдності іншого гатунку: демократичного. Міф, як і архетип, в основі двоїстий, він постійно змінює маркери.

Виклад основного матеріалу. Міф про Шевченка з'явився у XIX столітті ще за його життя. Ймовірно, віра в безсмертя Шевченка і його здатність визволити український народ з рабства, базувалась на чутках про його реальне, але насправді дивовижне життя: про його стрімкий злет від кріпака до видатного живописця імперії без втрати національної ідентичності, про сміливий бунт проти кріпацтва і панів у період Кирило-Мефодіївського братства, про жорстоке покарання і заслання в надто далекі (майже казково віддалені) краї. Міф про Шевченка як про могутнього безсмертного героя перевершив популярністю усі існуючі доти в народних переказах та піснях образи легендарних історичних діячів. Водночас цей міф отримав міцне підґрунтя саме в народній творчості, аби швидко розростися і поширитись, викликаючи подив у таких освічених людей, як Пантелеймон Куліш, діячі Старої Громади і, звісно ж, Олена Пчілка. Вона, як і все її покоління української інтелігенції кінця XIX – початку XX століття, змагалася з міфом про Шевченка в його простонародних казкових версіях. Зокрема, у часописі «Рідний Край» вона з іронією і навіть обуренням писала про те, що селяни з Канева та ближніх сіл вірять, ніби в могилі над Дніпром Шевченка нема, насправді там схована зброя для повстанців супроти панів¹.

«Шевченкіана» Олени Пчілки, так само, як «Шевченкіана» Уласа Самчука, як і більшості їхніх ровесників, діячів Розстріляного Відродження й української Діаспори, – це явище певною мірою стихійне, але надто важливе з огляду на його масштаби і силу впливу на українську свідомість.

Активна громадська діячка Олена Пчілка намагалася деміфізувати Шевченка і поставити його в один ряд з національними геніями інших народів. Свої «розправи» з нагоди вшанування Шевченка вона базує на наукових розвідках, власне, стає авторкою кількох солідних студій, в яких, здається, немає жодних ознак ідеалізації й вибіркової. Але при цьому навіть назва найбільш ґрунтовної розвідки – «Український національний скарб» (Пчілка: 1912) – свідчить про інше – про те, що в її різножанрових текстах про Шевченка формується символічний образ поета, який втілює ідею українства як окремишньої потужної нації. Олена Пчілка максимально об'єктивує історію життя і творчості Шевченка, але водночас переймається не стільки творчістю (вона присутня як набір відібраних і часто повторюваних цитат), як ритуалізацією його вшанування. Традиція урочисто відзначати щорічні дні народження і смерті Шевченка, яка сформувалась на початку XX століття, стрімко поширилася не лише на Східну і Західну Україну, а й на всі куточки світу, де мешкали українці, від Кубані до Зеленого Клину, від Казахстану до Америки. Репортажі про ці святкування регулярно друкуються в часописі «Рідний Край», посилюють урочистість і вагомість події, з кожним разом сильніше ритуалізують її. Особлива характерна ознака святкувань – це апофеоз урочистості у вигляді живої картини. Це костюмований фрагмент із життя чи творів Шевченка, завізана театралізована сцена, наочне втілення значущих діянь Поета.

Окрема історія, відображена на сторінках «Рідного Краю» за редакторства Олени Пчілки – постановка пам'ятника Шевченку в Києві. Ще в XIX столітті склалася традиція ставити пам'ятники популярним російським письменникам народним коштом. Саме на зібранні пожертви, в яких брали участь представники всіх соціальних верств, був поставлений у 1881 р. перший пам'ятник Гоголю в Ніжині, 1903 р. – перший пам'ятник Котляревському у Полтаві. Не зважаючи на популярність Шевченка, тривалий час після його смерті навіть скромне вшанування біля могили в Каневі було оточене численними заборонами. Узаконити справу постановки пам'ятника вдалося лише в часи послаблення репресій, короткий період 1906–1913-го рр. У цей час вдалося зібрати кошти, цілком достатні для створення і встановлення пам'ятника, заснувати у Полтаві

¹ З численними текстами Олени Пчілки про Тараса Шевченка, зібраними в одному розділі «Шевченкіана», можна ознайомитися в сьомому томі 12-томного зібрання творів Олени Пчілки (Луцьк – Житомир: ТОВ «Бук-Друк», 2024).

і Києві організаційні комітети, які згодом об'єдналися. Особливим завданням київського комітету стало обрання місця для пам'ятника, організація конкурсу проєктів серед відомих архітекторів (є свідчення, що запрошення взяти участь у конкурсі надіслали навіть знаменитому Огюсту Родену). На конкурс, який проходив у кілька етапів, було надіслано сотні проєктів, комісія оголошувала переможців, а Олена Пчілка ретельно висвітлювала весь процес на сторінках «Рідного Краю», хоч до рішення комісії ставилась досить критично. Зрештою не брак достойних проєктів завадив постановці пам'ятника, а дискусії про місце: усі пропозиції комітету відхиляла під різними приводами Київська дума. Зрештою стало зрозуміло, що існував негласний наказ згори – не сприяти постановці пам'ятника. Одна з останніх публікацій Олени Пчілки на цю тему має вимовну назву: «Щось погане перейшло дорогу». За свого життя Олена Пчілка так і не побачила пам'ятника Шевченку, ні в Києві, ні деінде. Відомий тепер усім пам'ятник біля Київського університету було встановлено 1939 року – після Голодомору, знищеного Відродження, розстріляних кобзарів, коли вже пам'ятник перестав бути загрозою для радянської імперії, яка пішла значно далі за свою попередницю, російську імперію, у нищенні українства.

Ще один вияв міфізації Шевченка – подорожі на пароплаві по Дніпру до могили в Каневі, які організовувала київська «Просвіта». Жанрова палітра рефлексій Олени Пчілки на сторінках «Рідного Краю» максимально розширюється, змиваючи межі між публіцистикою й белетристикою, між прозою і поезією. Надзвичайно піднесені, ліричні, медитативні й філософські описи цих поїздок – підпорядковані свідомій ритуалізації свята. Кожна дрібна деталь набуває особливого значення, претендує стати символом і частиною ритуалу, який знову і знову повториться.

Завдяки пишним відзначенням дат Шевченко об'єднав у ті часи все свідоме і щойно пробуджене українство. Прапор апологетики Шевченка було передано українцям, які згодом опинилися на еміграції. У 1920-30-і роки традицію вшанування Шевченка святобливо зберігали в Західній Україні, після Другої світової війни – у середовищі діаспори. Треба підкреслити, що у другій половині ХХ століття існувало два досить різні міфи про Шевченка – радянський і діаспорний. Коли наприкінці століття вони зустрілись, то спричинили ефект природної деміфізації.

Ім'я Т. Г. Шевченка супроводжує весь життєвий і літературний шлях Уласа Самчука. У часи активної участі в літературному житті (1930–1940-і рр.) він стає автором численних виступів, доповідей, газетних статей з приводу Шевченкових пам'ятних дат. Так само, як в Олени Пчілки, це виступи і статті в жанрі ювілейних промов, а не аналітичні чи літературно-рознавчі розвідки. Часом це патетична риторика, часом – постановка проблеми у зв'язку з тими чи іншими злободенними подіями політичного характеру.

Як зазначила Світлана Луцій, «Більшість виступів, доповідей і статей Самчука про Шевченка – це, як правило, лірико-романтичні патетичні ювілейні промови, доповіді та радіовиступи, що іноді містять постановку проблеми у зв'язку з тими чи ін. злободенними явищами. Письменник використовував експресивні цитати з поезії Шевченка, що були своєрідним ідейним перегуком із тогочасними історичними чи суспільно-політичними подіями. В його боротьбі за українську ідею та українську літературу Шевченко постійний орієнтир і зразок. Перебуваючи у таборах для переміщених осіб, Самчук брав активну участь у відзначанні шевченківських свят (1946-47), про що згадував у мемуарах (див.: Самчук У. Плянета Ді-Пі: Нотатки й листи. Вінніпег, 1979. С. 75 та ін.)» (Луцій: 2015, 645).

Улас Самчук використовує ім'я Шевченка як символ української ідеї, гасло і прапор українізації. Для прикладу, одна зі статей в газеті «Волинь» (1942, ч. 19) під назвою «Шевченко»: «Історія нашого народу хотіла так, що, вимовивши слово «Шевченко», ми тим самим висловлюємо наше духовне єство, наше «Я»». «Шевченко завжди і скрізь з нами: він говорить, він наказує <...> Не втаємничений у цю містерію чужинець нас питає: у чому є суть і міцність того магічного слова? Відповідь дуже проста: те слово – наше слово. Виношене у віках, переболіле й вирізане живцем із нутра нашої істоти <...> Воно передає все, що мусить сказати жива душа народу й воно своєю неухильною правдивістю кличе нас до боротьби за життя, до боротьби за утвердження нас у часі і просторі» (Самчук: 1999, 22). Як бачимо, наголос на містерійності вшанування Шевченка – це наступний після попередників (українська інтелігенція початку століття обмежувалась романтичним піднесенням) крок у міфізації поета.

У книзі спогадів Уласа Самчука «На коні вороному» трапляються замальовки, які засвідчують його надзвичайно пристрасне ставлення до Шевченка. «З цієї хвіртки щодня виходив, або входив до неї молодий добродій невисокого росту в сюрдучі з великою течкою під пахвою. Це майбутній наш апостол і пророк Тарас Шевченко, який тоді в Києві пристає до Кирило-Методіївців, знайомиться з Костомаровим, вишукує київську древність, малює краєвиди, виїжджає на розкопки Перепетівської могили біля Хвастова» (Самчук: 1999, 44). Варто звернути увагу на внутрішню логіку уявлюваного образу: тут жив Шевченко ще молодий, але він бачиться як «майбутній апостол і пророк», а отже все, що він міг робити під час проживання в Києві, вибудовується у певний ряд з чіткою ієрархією: спершу братство і знайомство з Костомаровим, тобто не поетична, а суспільно-політична діяльність, далі київська древність і підпорядковане їй малярство. Вигляд Шевченка вкладається в дві виразні деталі: невисокий зріст – велика течка. Одразу проєкція на місію, суспільну роль. Самчук акцентує лише те, що підтримує статус «апостол і пророк». Творчість Шевченка Улас Самчук не аналізує, зате, подібно до Олени Пчілки і багатьох інших українських діячів, щедро користується експресивними цитатами, які перегукуються з сучасними історичними чи суспільно-політичними подіями. Самчук – послідовний, переконаний, глибокий і пристрасний націоналіст. Він, так само, як і багато його колег МУРівців, прикутий до теми українства і світоглядом, і діяльністю, і всією творчістю.

Улас Самчук у спогадах про буремне життя еміграції часом згадує про свої виступи з нагоди Шевченкових свят, але не викладає їх, навіть не вказує, про що там йшлося, і які саме думки чи твердження викликали реакцію публіки, хоча майже завжди констатує, що виступи мали успіх: «У таборі три дні святкують Шевченка. Я ще не знайомий з тутешніми керівниками цих справ, але вже дістав запрошення зачитати доповідь про Шевченка... Маючи під рукою щось на цю тему вже готове з назвою «Во время люте» і вчора, при дуже заповненій, великій залі, його зачитав. Несподівано великий успіх» (Самчук: 1979, 75). Очевидно, щось готове для зачитування перед публікою на тему Шевченка у Самчука було завжди. Ім'я Шевченка використовується в еміграції як політичне гасло. Напружена боротьба між партійними об'єднаннями емігрантів супроводжується, в числі іншого, ще й боротьбою за виняткове право володіти ім'ям Шевченка. Ось красномовний приклад зі спогадів У. Самчука: «Учора у нашій оселі я мав невеликий реферат про Шевченка. Так звані бандерівці не прийшли. Бойкотують «за статтю про Шевченка в «Укр. Вістях». І не тому, що стаття була не добра, а тому, що у «Вістях». До того

появився «Літ. Зошит» з моїми протипартійними тенденціями і чаша переповнена. Кожна, вибачте, партія силоміць накидає тобі свої симпатії і намагається затягнути тебе до себе. Коли ж їй не щастить, тоді, брате, тримайся. Не буде добра тобі на цьому світі. Моя вартість для них не в письменстві, а партійництві. І тільки в «нашому»... Такі ми люди... І якимось не шкода, ані себе, ані тих людей. Всі ми до краю здуріли і що тут допоможе» (Самчук: 1979, 192).

Як бачимо, описана ситуація актуальна дотепер: Шевченка завжди активно використовують у міжпартійній боротьбі.

З приводу подібного пошанування Шевченка повесною еміграцією В. Державин написав: «Тарас Шевченко – наш Данте. (...) Але не для того поклав був Шевченко фундамент української національної духовності, щоб згодом надуживали ім'я його і заперечували його ім'ям розвиток тієї ж таки національної духовності (...), або ж ще гірше – щоб згодом робили з поезії Шевченкової якийсь національний коран, святобожно шукаючи в ній (немов середньовічний теолог у біблій) задалегідь поданих відповідей на всі минулі, сучасні й майбутні проблеми та лукаво підпираючи її авторитетом усе що завгодно – від учорашнього волонтаризму аж до сьогоднішнього сюрреалізму та інфантилізму» (Державин: 2005, 63-64).

Справді, в емігрантських колах відбувався активний процес міфізації Шевченка, чи не потужніший, ніж у Радянському Союзі (там Шевченко був лише одним із багатьох міфів, на еміграції він уособив всю українську культуру і всю націю). Можна обурюватися міфізацією поета, як це робить Державин, але ні зупинити її, ні зробити цей процес керованим нікому не до снаги. Міф про Шевченка живе власним життям і підкоряється глибшим закономірностям, аніж люди спроможні (в той чи інший конкретний момент) збагнути. Звісно, кожен використовує ім'я Шевченка на свій кшталт, але які б процеси навколо нього не відбувались, треба визнати, що Шевченко – це вісь, навколо якої обертається українство і завдяки якій утримує свою цілісність та ідентичність. Міфізація Шевченка в середовищі української еміграції символізує її, еміграції, больове місце: проблему реальної причетності до українства в умовах розщеплення нації на окремі або й ворожі світи.

Улас Самчук підносить Шевченка як міф про потужну націю і велику літературу, а тому вочевидь докладає зусиль, аби не сприймати його як письменника, хай і класика, досяжного для осмислення, навчання, творчої дискусії (що легко здійснює близький за поглядами, але інший характером і творчими інтенціями В. Петров). В суперечці МУРівців про розвиток літератури Самчук не стає прихильником жодного з двох великих таборів: захисників національного стилю (теоретик Ю. Шерех) і орієнтованого на Європу неокласичного (В. Державин). «Національний стиль? Абстрактного... Чуттєвого... Романтично-ідеалістичного. В думанню й дії. Для мене це лиш один бік медалі. Другий це – реалізм, конкретність, логіка. Люблячи до втоми серця Кобзаря-Тараса, я б не відважився казати «село, де серце відпочине» і для протиставлення «церкви та палати, та пани пузаті», тобто місто. Цивілізація для мене єдність, сума здобутків, синтез наставлень, не супоставлень, не протиставлень. З цього природньо витворюється і сам стиль вияву нашого щоденного й буденного, а також творчого та будуючого» (Самчук: 1979, 34).

У літературно-творчих лектурах Самчука домінує зацікавленість, по-перше, великим епосом, по-друге, європейським реалізмом. Світових поетів-класиків він послідовно асоціює з національним питанням і сприймає їх як виразників національного духу. Питання, пов'язані з лірикою, ліризмом, самовиразом перед ним не стоять. Лірика любить «до втоми серця», вона наснажує або стимулює, але власний творчий шлях пролягає в інший бік. При більш спокійному читанні Шевченка Самчук знайшов би багато моментів, які в цілому вкладаються в послідовне протистояння по лінії романтик / реаліст, але він воліє не розгортати свою естетику в бік Шевченка. Статус вірця, поета-пророка не повинен піддаватись сумнівам.

Молитовно-побожне ставлення Самчука до Шевченка у сучасному, більш емансипованому, демократичному й іронічному світі може комусь видатись дещо архаїчним і провінційним, як і для його опонентів часів МУРу. Але треба взяти до уваги, що Шевченко в цілому, незважаючи на всю міфічність цього образу в свідомості Самчука, а скоріше саме завдяки їй, зіграв роль, важливу і конструктивну саме для творчого становлення письменника. Улас Самчук – творець великого реалістичного епосу, який завжди і неминуче виростає на національній історії. Реалізм, конкретність, логіка (реальна історія бачиться тільки крізь них) важливі, але не менш важливе і національне самоусвідомлення. Щоправда, не романтико-ідеалістичне, як у Шевченка, а тверезо-психологічне, як у позитивно мислячої людини ХХ століття. Ідеал національного поета плюс школа великого європейського реаліста – це і є єдність, на якій сформувався письменник Улас Самчук.

Висновки. Міф про Поета, визволителя і рятівника української нації, творило разом, протягом тривалого часу, усе відоме українство. Широки народні верстви вкладали у цей міф свої наївні мрії про казкового героя, наділеного божественною місією і силою її здійснити, освічена інтелігенція вмонтовувала його у європейський романтичний міф про Поета-Пророка, втілення кращих рис нації, яку кожен першорядний митець представляв. Міф – це віра, доки людина знаходиться в його середині. Коли ж людина зауважує, що її картина світоустрою розбігається з тими чи іншими проявами реальності, розпочинається процес узгодження, або ж деміфізації, а згодом – творення нового міфу, більш адекватного в інших обставинах життя. Саме такий шлях у ставленні до Шевченка пройшли його численні міфізатори, включно з Оленою Пчілкою й Уласом Самчуком, цими яскравими представниками двох етапів історичної боротьби за українську ідентичність. При тому вони були людьми раціонального складу мислення, в естетичному плані тяжіли до реалізму, отже змагались з романтичними ілюзіями і не занурювались у надмірний суб'єктивізм, властивий модерністам. Міф про Шевченка, який вони плекали і поширювали подібного за формою діяльністю (промови і доповіді на Шевченкових святах, публіцистичні публікації в пресі), був чи не єдиною даниною романтичному світосприйняттю. Якесь глибинне чуття підказувало їм, що саме так має і бути, що ідеалізація і піднесення Шевченка до національного героя – це необхідність, можливо, єдиний шлях національного самоусвідомлення.

Література:

1. Державин В. Національна література як мистецтво. *Державин В. Література і літературознавство. Вибрані праці*. Івано-Франківськ: Плай, 2005. С. 63–64.
2. Карлайль Т. Герої, культ героїв та героїчне в історії / пер. з англ. С. Курило. Київ: Видавець Олексій Бешуля, 2024. 264 с.
3. Лушій С. Улас Самчук. *Шевченківська енциклопедія: в 6 т.* Т. 5. Київ: АН України, Ін-т літератури ім. Т. Шевченка, 2015. С. 645.

4. Олена Пчілка. Український національний скарб. Історично-літературний дослід Олени Пчілки. *Рідний Край*. 1912. № 3. С. 1–6; № 4. С. 1–3; № 6. С. 8–14; № 7. С. 1–4.
5. Олена Пчілка. Шевченкіана. *Олена Пчілка. Зібрання творів у 12 томах*. Т. 7. Луцьк; Житомир: ТОВ «Бук-Друк», 2024.
6. Самчук У. На коні вороному. Вінніпег: Т-во «Волинь», 1990. 360 с.
7. Самчук У. Планета Ді-Пі: Нотатки й листи. Вінніпег: Т-во «Волинь», 1979. 355 с.
8. Самчук У. Шевченко. *Слово і час*. 1999. № 3. С. 22–2.

References:

1. Derzhavyn, V. (2005). Natsionalna literatura yak mystetstvo [National literature as an art form] / Derzhavyn V. *Literatura i literaturoznavstvo. Vybrani pratsi*. Ivano-Frankivsk: Plai, 63–64 [in Ukrainian].
2. Karlail, T. (2024). Heroi, kult heroiv ta heroichne v istorii [Heroes, the cult of heroes and the heroic in history]; per. z anhl. S. Kurylo. Kyiv: Vydavets Oleksii Beshulia [in Ukrainian].
3. Lushchii, S. (2015). Ulas Samchuk [Ulas Samchuk]. *Shevchenkivska entsyklopediia: v 6 t. T. 5. Pe – S*. Kyiv: AN Ukrainy, In-t literatury im. T. Shevchenka [in Ukrainian].
4. Olena Pchilka (1912). Ukrainskyi natsionalnyi skarb. Istorychno-literaturnyi doslid Oleny Pchilky [Ukrainian national treasure. Olena Pchilka's historical and literary research]. «*Ridnyi Krai*», 1912, № 3, 1–6; 1912, № 4, 1–3; 1912, № 6, 8–14; 1912, № 7, 1–4 [in Ukrainian].
5. Olena Pchilka (2024). Shevchenkiana [Shevchenkiana] / *Olena Pchilka. Zibrannia tvoriv u 12 tomakh*. Т. 7. Lutsk – Zhytomyr: TOV «Buk-Druk» [in Ukrainian].
6. Samchuk U. (1990). Na koni voronomu [[On a horse of raven]. Vinnipeh: T-vo «Volyn» [in Ukrainian].
7. Samchuk U. (1979). Plianeta Di-Pi: Notatky y lysty [Planeta DP: Notes and letters]. Vinnipeh: T-vo «Volyn» [in Ukrainian].
8. Samchuk U. (1999). Shevchenko [Shevchenko]. *Slovo i chas*, № 3, 22–23 [in Ukrainian].